

EIROPAS PARLAMENTA UN PADOMES DIREKTĪVA 2012/29/ES

(2012. gada 25. oktobris),

ar ko nosaka noziegumos cietušo tiesību, atbalsta un aizsardzības minimālos standartus un aizstāj
Padomes Pamatlēmumu 2001/220/TI

EIROPAS PARLAMENTS UN EIROPAS SAVIENĪBAS PADOME,

ņemot vērā Līgumu par Eiropas Savienības darbību un jo īpaši tā 82. panta 2. punktu,

ņemot vērā Eiropas Komisijas priekšlikumu,

pēc leģislatīvā akta projekta nosūtīšanas valstu parlamentiem,

ņemot vērā Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinumu ⁽¹⁾,

ņemot vērā Reģionu komitejas atzinumu ⁽²⁾,

saskaņā ar parasto likumdošanas procedūru ⁽³⁾,

tā kā:

- (1) Savienība ir sev noteikusi mērķi saglabāt un attīstīt brīvības, drošības un tiesiskuma telpu, kuras pamatā ir tiesas nolēmumu savstarpēja atzīšana civillietās un krimināllietās.
- (2) Eiropas Savienība ir apņēmusies aizsargāt noziegumos cietušos un izveidot minimālos standartus attiecībā uz tiem, un Padome ir pieņēmusi Pamatlēmumu 2001/220/TI (2001. gada 15. marts) par cietušo statusu kriminālprocesā ⁽⁴⁾. Saskaņā ar "Stokholmas programmu – atvērta un droša Eiropa tās pilsoņu un viņu aizsardzības labā" ⁽⁵⁾, ko Eiropadome pieņēma 2009. gada 10. un 11. decembra sanāksmē, Komisija un dalībvalstis bija aicinātas izpētīt, kā var uzlabot tiesību aktus un praktiskos atbalsta pasākumus cietušo aizsardzībai, ar īpašu akcentu uz visu cietušo, tostarp prioritārā kārtā – terorisma dēļ cietušo, atbalstu un atzīšanu.
- (3) Līguma par Eiropas Savienības darbību (LESD) 82. panta 2. punktā ir paredzēts, ka jāpieņem minimālie noteikumi,

ko piemēro dalībvalstīs, lai veicinātu tiesas spriedumu un lēmumu savstarpēju atzīšanu un policijas un tiesu iestāžu sadarbību krimināllietās, kam ir pārrobežu aspekts, jo īpaši attiecībā uz "nozieguma upuru tiesībām".

- (4) Padome 2011. gada 10. jūnija rezolūcijā par Ceļvedi cietušo tiesību un aizsardzības stiprināšanai, jo īpaši kriminālprocesā ⁽⁶⁾ ("Budapeštas ceļvedis"), paziņoja, ka būtu jārikojas Savienības līmenī, lai stiprinātu noziegumos cietušo tiesības, atbalstu un aizsardzību. Tādēļ šīs direktīvas mērķis saskaņā ar minēto rezolūciju ir pārskatīt un papildināt Pamatlēmumā 2001/220/TI izklāstītos principus un veikt nozīmīgus pasākumus, paaugstinot cietušo aizsardzības līmeni visā Savienībā, jo īpaši saistībā ar kriminālprocesu.
- (5) Eiropas Parlamenta 2009. gada 26. novembra rezolūcijā par vardarbības pret sievietēm izskaušanu ⁽⁷⁾ visas dalībvalstis ir aicinātas uzlabot tiesību aktus un politiku, lai cīnītos pret visu veidu vardarbību pret sievietēm, un rīkoties, lai novērstu cēloņus vardarbībai pret sievietēm, tostarp izmantojot preventīvus pasākumus, un Savienība ir aicināta garantēt visiem vardarbībā cietušajiem tiesības uz palīdzību un atbalstu.
- (6) Savā 2011. gada 5. aprīļa rezolūcijā par prioritātēm un pamatnostādņu izklāstu jaunai ES politikai vardarbības pret sievietēm apkarošanai ⁽⁸⁾ Eiropas Parlaments ierosināja stratēģiju, lai apkarotu pret sievietēm vērstu vardarbību, vardarbību ģimenē un sieviešu dzimumorgānu kropļošanu – kā pamatu turpmākiem krimināltiesību instrumentiem tiesību aktu jomā, kas vērsti pret vardarbību dzimuma dēļ, tostarp pamatu pret sievietēm vērstas vardarbības apkarošanas sistēmai (politika, profilakse, aizsardzība, saukšana pie atbildības, piesardzība un partnerība), kura būs jāīsteno ar Savienības rīcības plānu. Starptautisks šīs jomas regulējums aptver 1979. gada 18. decembrī pieņemto Apvienoto Nāciju Organizācijas Konvenciju par jebkuras sieviešu diskriminācijas izskaušanu (CEDAW), Sieviešu diskriminācijas izskaušanas komitejas ieteikumus un lēmumus, kā arī 2011. gada 7. aprīlī pieņemto Eiropas Padomes Konvenciju par vardarbības pret sievietēm un vardarbības ģimenē novēršanu un apkarošanu.

⁽¹⁾ OV C 43, 15.2.2012., 39. lpp.

⁽²⁾ OV C 113, 18.4.2012., 56. lpp.

⁽³⁾ Eiropas Parlamenta 2012. gada 12. septembra nostāja (Oficiālajā Vēstnesī vēl nav publicēta) un Padomes 2012. gada 4. oktobra lēmums.

⁽⁴⁾ OV L 82, 22.3.2001., 1. lpp.

⁽⁵⁾ OV C 115, 4.5.2010., 1. lpp.

⁽⁶⁾ OV C 187, 28.6.2011., 1. lpp.

⁽⁷⁾ OV C 285E, 21.10.2010., 53. lpp.

⁽⁸⁾ OV C 296E, 2.10.2012., 26. lpp.

- (7) Ar Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu 2011/99/ES (2011. gada 13. decembris) par Eiropas aizsardzības rīkojumu ⁽¹⁾ ir izveidots mehānisms aizsardzības pasākumu krimināllietās savstarpējai atzīšanai dalībvalstīs. Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvā 2011/36/ES (2011. gada 5. aprīlis) par cilvēku tirdzniecības novēršanu un apkarošanu un cietušo aizsardzību ⁽²⁾ un Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvā 2011/93/ES (2011. gada 13. decembris) par seksuālas vardarbības pret bērniem, bērnu seksuālas izmantošanas un bērnu pornogrāfijas apkarošanu ⁽³⁾ *inter alia* ir risinātas īpašās vajadzības, kādas ir konkrētu kategoriju cietušajiem cilvēku tirdzniecības, seksuālas vardarbības pret bērniem, bērnu seksuālas izmantošanas un bērnu pornogrāfijas gadījumos.
- (8) Padomes Pamatlēmumā 2002/475/TI (2002. gada 13. jūnijs) par terorisma apkarošanu ⁽⁴⁾ ir atzīts, ka terorisms ir viens no visnopietnākajiem Savienības pamatos esošo principu, tostarp demokrātijas principa, pārkāpumiem, un ir atzīts, ka *inter alia* tas apdraud cilvēktiesību brīvu īstenošanu.
- (9) Noziegums ir ļaundarība pret sabiedrību, kā arī cietušo individuālo tiesību pārkāpšana. Noziegumos cietušie būtu attiecīgi jāatzīst, un pret viņiem būtu jāizturas ar cieņu, iejūtīgi un profesionāli, un bez jebkādas diskriminācijas, kas balstīta uz tādiem apsvērumiem kā rase, ādas krāsa, etniskā vai sociālā izcelsme, ģenētiskās īpašības, valoda, ticība vai pārliecība, politiskie vai jebkādi citi uzskati, piederība kādai nacionālajai minoritātei, īpašums, izcelsme, invaliditāte, vecums, dzimums, dzimuma izpausme, dzimumidentitāte, dzimumorientācija, uzturēšanās statuss vai veselība. Visā saziņā ar kompetentu iestādi, kas darbojas saistībā ar kriminālprocesu, vai ar jebkuru dienestu, kas nonāk saskarsmē ar cietušajiem, piemēram, ar cietušo atbalsta vai atjaunojošās justīcijas dienestiem, būtu jāņem vērā noziegumos cietušo individuālā situācija un neatliekamās vajadzības, vecums, dzimums, iespējamā invaliditāte un brieduma līmenis, vienlaikus pilnībā ievērojot viņu fizisko, garīgo un morālo neaizskaramību. Noziegumos cietušie būtu jāaizsargā no sekundāras un atkārtotas viktimizācijas, no iebiedēšanas un no atbēības, tiem būtu jāsaņem piemērots atbalsts, kas sekmētu to atlabšanu, un būtu jānodrošina pietiekama piekļuve tiesu sistēmai.
- (10) Šī direktīva neskar noziegumos cietušo uzturēšanās nosacījumus dalībvalstu teritorijā. Dalībvalstīm būtu jāveic vajadzīgie pasākumi, ar kuriem nodrošina, lai šajā direktīvā noteiktās tiesības netiktu piemērotas nosacīti – atkarībā no cietušās personas uzturēšanās statusa attiecīgās dalībvalsts teritorijā vai no cietušās personas pilsonības vai valstspiederības. Paziņošana par noziegumu un piedalīšanās kriminālprocesā nerada nekādas tiesības attiecībā uz cietušās personas uzturēšanās statusu.
- (11) Šajā direktīvā nosaka minimālos noteikumus. Dalībvalstis var paplašināt direktīvā noteiktās tiesības, lai nodrošinātu augstāku aizsardzības līmeni.
- (12) Šajā direktīvā noteiktās tiesības neskar likumpārkāpēja tiesības. Termins "likumpārkāpējs" attiecas uz personu, kura ir notiesāta par nozieguma izdarīšanu. Tomēr, piemērojot šo direktīvu, tas attiecas arī uz aizdomās turēto vai apsūdzēto personu pirms vainas atzīšanas vai notiesāšanas, un tas neskar nevainīguma prezumpciju.
- (13) Šo direktīvu piemēro attiecībā uz noziedzīgiem nodarījumiem, kas veikti Savienībā, un attiecībā uz kriminālprocesiem, kas notiek Savienībā. Eksteritoriālos noziedzīgos nodarījumos cietušajiem tā piešķir tiesības tikai attiecībā uz kriminālprocesiem, kas notiek Savienībā. Sūdzību iesniegšana kompetentām iestādēm ārpus Savienības, piemēram, vēstniecībām, nerada šajā direktīvā paredzētos pienākumus.
- (14) Piemērojot šo direktīvu, vispirms ir jāņem vērā bērnu intereses saskaņā ar Eiropas Savienības Pamattiesību hartu un 1989. gada 20. novembrī pieņemto ANO Konvenciju par bērna tiesībām. Cietušie bērni būtu jāuzskata par pilntiesīgiem attiecībā uz šajā direktīvā noteiktajām tiesībām, un pret viņiem būtu attiecīgi jāizturas, viņiem vajadzētu būt tiesīgiem izmantot šīs tiesības tādā veidā, lai tiktu ņemta vērā viņu spēja izteikt pašiem savu viedokli.
- (15) Piemērojot šo direktīvu, dalībvalstīm būtu jānodrošina, lai cietušie ar invaliditāti vienlīdzīgi ar citiem varētu pilnībā baudīt šajā direktīvā noteiktās tiesības, tostarp vienkāršojot piekļuvi telpām, kurās norit kriminālprocesa izskatīšana, un piekļuvi informācijai.
- (16) Terora aktos cietušie ir pārdzīvojuši uzbrukumus, kuri pamatā bija iecerēti, lai kaitētu sabiedrībai. Tādēļ viņiem var būt vajadzīga īpaša uzmanība, atbalsts un atzīšana no sabiedrības puses, ņemot vērā pret viņiem pastrādātā nozieguma īpašo veidu. Terora aktos cietušie var būt pakļauti nozīmīgai publiskai ievērošanai, un viņiem bieži var būt vajadzīga atzīšana no sabiedrības puses un cieņpilna tās attieksme. Tādēļ dalībvalstīm īpaši būtu jāņem vērā terora aktos cietušo vajadzības un būtu jācenšas aizsargāt viņu cieņu un drošību.

⁽¹⁾ OV L 338, 21.12.2011., 2. lpp.

⁽²⁾ OV L 101, 15.4.2011., 1. lpp.

⁽³⁾ OV L 335, 17.12.2011., 1. lpp.

⁽⁴⁾ OV L 164, 22.6.2002., 3. lpp.

- (17) Vardarbība, kas ir vēsta pret personu minētās personas dzimuma, dzimumidentitātes vai dzimuma izpausmes dēļ vai kas nesamērīgā pārsvarā skar konkrēta dzimuma personas, tiek uzskatīta par vardarbību dzimuma dēļ. Tās rezultātā var rasties fizisks, seksuāls, emocionāls vai psiholoģisks kaitējums vai ekonomisks zaudējums cietušajam vai var tikt izraisītas ciešanas. Vardarbību dzimuma dēļ saprot kā diskriminācijas veidu un cietušā pamatbīvību pārkāpumu, un tā aptver vardarbību tuvās attiecībās, seksuālu vardarbību (tostarp izvarošanu, vardarbīgu dzimumtieksmes apmierināšanu un uzmākšanos), cilvēku tirdzniecību, verdzību, kā arī dažādu kaitējošu darbību veidus, piemēram, piespiedu laulības, sieviešu dzimumorgānu kropļošanu un tā dēvētos "goda aizstāvības" noziegumus. No vardarbības dzimuma dēļ cietušajām sievietēm un viņu bērniem bieži ir vajadzīgs īpašs atbalsts un aizsardzība, jo šāda veida vardarbība ir saistīta ar paaugstinātu sekundāras un atkārtotas viktimizācijas, iebiedēšanas un atbīvības risku.
- (18) Ja vardarbība ir veikta tuvās attiecībās, to ir veikusi persona, kas ir pašreizējais vai bijušais laulātais vai partneris, vai kāds cits cietušā ģimenes loceklis, neatkarīgi no tā, vai likumpārkāpējam ir vai ir bijusi kopīga ģimenes saimniecība ar cietušo. Šāda vardarbība varētu aptvert fizisku, seksuālu, psiholoģisku vai ekonomisku vardarbību, un tās rezultātā varētu rasties fizisks, garīgs vai emocionāls kaitējums vai ekonomisks zaudējums. Vardarbība tuvās attiecībās ir nopietna un bieži vien slēpta sociāla problēma, kas varētu izraisīt sistemātisku psiholoģisku un fizisku kaitējumu ar nopietnām sekām, jo likumpārkāpējs ir persona, uz kuru cietušajam vajadzētu varēt paļauties. Tādēļ no vardarbības tuvās attiecībās cietušajiem var būt vajadzīgi īpaši aizsardzības pasākumi. Šāda veida vardarbība nesamērīgā pārsvarā skar sievietes, un stāvoklis var būt daudz sliktāks, ja sieviete no likumpārkāpēja ir atkarīga ekonomiski, sociāli vai saistībā ar viņas uzturēšanās tiesībām.
- (19) Persona būtu jāuzskata par cietušo neatkarīgi no tā, vai likumpārkāpējs ir identificēts, aizturēts, apsūdzēts vai notiesāts, un neatkarīgi no radnieciskām attiecībām starp tiem. Ir iespējams, ka nozieguma rezultātā kaitējums ir radies arī cietušā ģimenes locekļiem. Nozieguma rezultātā kaitējums varētu rasties jo īpaši tās personas ģimenes locekļiem, kuras nāves tiešais cēlonis bija noziedzīgs nodarījums. Tādēļ arī uz šādiem ģimenes locekļiem, kas ir netieši noziegumos cietušie, būtu jāattiecinā šajā direktīvā noteiktā aizsardzība. Tomēr dalībvalstīm vajadzētu spēt ieviest procedūras, lai ierobežotu tādu ģimenes locekļu skaitu, kas var izmantot šajā direktīvā noteiktās tiesības. Gadījumā, ja cietušais ir bērns, bērnam vai, ja vien tas nav pretrunā bērna interesēm, personai, kurai ir vecāku atbildība, vajadzētu būt tiesīgai bērna vārdā izmantot šajā direktīvā noteiktās tiesības. Šī direktīva neskar valstu administratīvās procedūras, kas vajadzīgas, lai apstiprinātu, ka kāda persona ir cietušais.
- (20) Cietušo loma krimināltiesību sistēmā un tas, vai viņi var aktīvi piedalīties kriminālprocesā, dalībvalstīs atšķiras atkarībā no valsts sistēmas, un to nosaka viens vai vairāki šādi kritēriji: valsts sistēmā cietušajam ir paredzēts juridiskais statuss kā kriminālprocesa dalībniekam; uz cietušo attiecas tiesiska prasība vai cietušajam liek aktīvi piedalīties kriminālprocesā, piemēram, kā lieciniekam; un/vai cietušajam saskaņā ar valsts tiesību aktiem ir likumīgas tiesības aktīvi piedalīties kriminālprocesā, un viņš vēlas to darīt, ja valsts sistēmā nav paredzēts, ka cietušajiem ir juridiskais statuss kā kriminālprocesa dalībniekiem. Ja ir atsauces uz cietušā lomu attiecīgajā krimināltiesību sistēmā, dalībvalstīm būtu jānosaka, kuri no minētajiem kritērijiem tiek piemēroti, lai noteiktu šajā direktīvā noteikto tiesību apjomu.
- (21) Kompetento iestāžu, cietušo atbalsta dienestu un atjaunojošās justīcijas dienestu sniegtā informācija un ieteikumi būtu jānodrošina, izmantojot pēc iespējas dažādākus līdzekļus un tādā veidā, lai cietušais tos saprastu. Šāda informācija un ieteikumi būtu jāsniedz vienkāršā un skaidri saprotamā valodā. Būtu arī jānodrošina, lai cietušo varētu saprast procesa laikā. Šajā ziņā būtu jāņem vērā cietušā zināšanas valodā, kas tiek izmantota informācijas sniegšanai, cietušā vecums, briedums, intelektuālās un emocionālās spējas, lasītprasme un rakstītprasme, un jebkuri garīgie vai fiziskie traucējumi. Īpaši būtu jāņem vērā grūtības saprast vai sazināties, kuru cēlonis var būt kāda veida invaliditāte, piemēram, dzirdes vai runas traucējumi. Tāpat kriminālprocesa laikā būtu jāņem vērā arī cietušā ierobežotās saziņas spējas, ja tādas ir.
- (22) Piemērojot šo direktīvu, būtu jāuzskata, ka brīdis, kad ir iesniegta sūdzība, pieder pie kriminālprocesa. Tam būtu jāattiecas arī uz situācijām, kad kāda noziedzīga nodarījuma rezultātā, kurā ir cietušais, kriminālprocesi *ex officio* ierosina iestādes.
- (23) Pēc pirmās saziņas ar kompetento iestādi informācija par izdevumu atlīdzināšanu būtu jāsniedz, piemēram, bukletā, kurā ir izklāstīti pamatnosacījumi šādi izdevumu atlīdzināšanai. Dalībvalstīm nebūtu jāizvirza prasība šajā kriminālprocesa sākumposmā pieņemt lēmumu par to, vai attiecīgais cietušais atbilst nosacījumiem, lai atlīdzinātu izdevumus.

- (24) Paziņojot par noziegumu, cietušajiem būtu jāsaņem no policijas rakstisks apliecinājums par viņu sūdzību, kurā ir norādīti tādi nozieguma pamatelementi kā nozieguma veids, laiks un vieta un jebkurš nozieguma radītais zaudējums vai kaitējums. Šajā apliecinājumā būtu jāiekļauj lietas numurs un nozieguma paziņošanas laiks un vieta, lai to varētu izmantot kā pierādījumu tam, ka par noziegumu ir ziņots, piemēram, saistībā ar apdrošināšanas prasībām.
- (25) Neskarot noteikumus saistībā ar noilguma laikposmiem, nevajadzētu atteikt cietušā sūdzības iesniegšanas apliecinājumu, ja ziņošana par noziedzīgu nodarījumu ir novēlota bailēs no atbēdības, pazemojuma vai apkaunojuma.
- (26) Sniedzot informāciju, tas būtu jā dara pietiekami plaši, lai nodrošinātu cieņpilnu attieksmi pret cietušajiem un lai cietušie varētu pieņemt apzinātus lēmumus par savu dalību procesā. Šajā ziņā īpaši svarīga ir informācija, kas cietušajam ļauj uzzināt par jebkāda procesa pašreizējo stāvokli. Tas tāpat arī attiecas uz informāciju, kas cietušajam ļauj pieņemt lēmumu par to, vai lūgt pārskatīt lēmumu par kriminālvajāšanas neveikšanu. Ja nav prasīts citādi, informāciju cietušajam būtu jāvar saņemt mutiski vai rakstveidā, tostarp izmantojot elektroniskos saziņas līdzekļus.
- (27) Informācija cietušajam būtu jāsniedz, nosūtot to uz pēdējo zināmo korespondences adresi vai elektronisko kontaktadresi, ko cietušais ir paziņojis kompetentajai iestādei. Izņēmuma gadījumos, piemēram, lietā iesaistīto cietušo personu lielā skaita dēļ, vajadzētu būt iespējai informāciju sniegt presē, kompetentās iestādes oficiālajā tīmekļa vietnē vai ar līdzīgu informācijas kanālu starpniecību.
- (28) Dalībvalstīm nebūtu jāuzliek par pienākumu sniegt informāciju, ja šīs informācijas izpaušana varētu ietekmēt kādas lietas pienācīgu izskatīšanu vai kaitēt konkrētajai lietai vai personai un ja tās uzskata, ka tas ir pretrunā būtiskām to drošības interesēm.
- (29) Kompetentajām iestādēm būtu jānodrošina, lai cietušie saņemtu atjauninātu kontaktinformāciju saziņai par viņu lietu, ja vien viņi nav izteikuši vēlmi nesaņemt šādu informāciju.
- (30) Atsauce uz vārdu "lēmums" saistībā ar tiesībām uz informāciju, kā arī mutisku un rakstisku tulkošanu būtu jāsaņem prot vienīgi kā atsauce uz vainas konstatēšanu vai citādu kriminālprocesa izbeigšanu. Minētā lēmuma iemeslus cietušajam būtu jā dara zināmus tā dokumenta kopijas veidā, kurā ietverts minētais lēmums, vai arī to īsa kopsavilkuma veidā.
- (31) Tiesības uz informāciju par tiesas sēdes laiku un vietu, kas paredzēta saistībā ar sūdzību par noziedzīgo nodarījumu, kuru pārcietis cietušais, būtu jāpieņem arī informācijai par laiku un vietu, kad tiek sniegta kāda liecība saistībā ar attiecīgajā lietā izdarītā sprieduma pārsūdzību.
- (32) Cietušajiem pēc viņu lūguma vajadzētu sniegt konkrētu informāciju par likumpārkāpēja atbrīvošanu vai izbeigšanu, vismaz gadījumos, kad varētu rasties apdraudējums cietušajiem vai kad ir konstatēts kaitējuma risks cietušajiem, ja vien nav konstatēts kaitējuma risks likumpārkāpējam, kas rastos paziņojuma rezultātā. Ja ir konstatēts, ka paziņošana varētu radīt kaitējuma risku likumpārkāpējam, kompetentajai iestādei, nosakot piemērotu rīcību, būtu jāņem vērā visi citi iespējamie riski. Atsaucei uz jēdzienu "konstatēts kaitējuma risks cietušajiem" vajadzētu aptvert tādu faktoros kā nozieguma raksturs un smagums un atbēdības risks. Tādēļ to nevajadzētu piemērot attiecībā uz situācijām, kad ir izdarīti sīki noziegumi un tādēļ pastāv tikai niecīga iespēja, ka cietušajam tiks nodarīts kaitējums.
- (33) Cietušajiem būtu jāsaņem informācija par visām tiesībām pārsūdzēt lēmumu par likumpārkāpēja atbrīvošanu, ja valsts tiesību aktos šādas tiesības ir paredzētas.
- (34) Taisnīgu tiesu nevar nodrošināt, ja cietušie nevar pienācīgi paskaidrot nozieguma apstākļus un sniegt liecību kompetentajām iestādēm saprotamā veidā. Vienlīdz svarīgi ir nodrošināt, ka pret noziegumos cietušajiem izturas ar cieņu un ka viņi spēj izmantot savas tiesības. Tāpēc mutiskajai tulkošanai vajadzētu būt pieejamai bez maksas cietušā pratināšanas laikā un tādēļ, lai viņi varētu aktīvi piedalīties tiesas sēdē saskaņā ar cietušā lomu attiecīgajā krimināltiesību sistēmā. Attiecībā uz citiem kriminālprocesa aspektiem vajadzība pēc mutiskās un rakstiskās tulkošanas var būt atšķirīga atkarībā no konkrētiem jautājumiem, cietušā lomas attiecīgajā krimināltiesību sistēmā un iesaistīšanās procesā, kā arī no viņa īpašajām tiesībām. Šādos citos gadījumos mutisko un rakstisko tulkošanu nodrošina tikai tādā mērā, kādā tas ir nepieciešams cietušo personu tiesību izmantošanai.

- (35) Cietušajam būtu jāpiešķir tiesības saskaņā ar valsts tiesību aktos paredzētajām procedūrām pārsūdzēt lēmumu, kurā noteikts, ka mutiska vai rakstiska tulkošana nav vajadzīga. No šīm tiesībām neizriet dalībvalstīm noteikts pienākums nodrošināt atsevišķu mehānismu vai sūdzību iesniegšanas procedūru, kādā šādu lēmumu var pārsūdzēt, un šīm tiesībām nebūtu nepamatoti jāpaildzina kriminālprocess. Pietiktu ar lēmumu iekšēju pārskatīšanu saskaņā ar pastāvošajām valsts procedūrām.
- (36) Faktam, ka cietušais runā reti sastopamā valodā, nebūtu jākalpo par pamatu lēmumam, ka mutiska vai rakstiska tulkošana nepamatoti paildzinātu kriminālprocesu.
- (37) Atbalstam vajadzētu būt pieejamam no brīža, kad kompetentās iestādes ir uzzinājušas par cietušo, visa kriminālprocesa laikā un atbilstīgu laikposmu pēc šā procesa saskaņā ar cietušā vajadzībām un šajā direktīvā noteiktajām tiesībām. Atbalsts būtu jāsniedz dažādos veidos bez pārmērīgām formalitātēm, nodrošinot pietiekamu ģeogrāfisko izplatību dalībvalstīs, lai visiem cietušajiem būtu iespējams piekļūt šādiem pakalpojumiem. Cietušajiem, kas nozieguma smaguma dēļ ir guvuši ievērojamu kaitējumu, varētu pieprasīt speciālistu atbalsta pakalpojumus.
- (38) Īpaši neaizsargātām personām vai personām, kas atrodas īpaši apdraudētās situācijās, piemēram, kas atkārtoti ir cietušas no vardarbības tuvās attiecībās, no vardarbības dzimuma dēļ vai cietušas cita veida noziegumos kādā dalībvalstī, kuras pilsoņi vai pastāvīgie iedzīvotāji tās nav, būtu jānodrošina speciālistu atbalsts un juridiska aizsardzība. Speciālistu atbalsta pakalpojumu pamatā vajadzētu būt integrētai un mērķtiecīgai pieejai, kurā jo īpaši būtu jāņem vērā konkrētās cietušo vajadzības, noziedzīga nodarījuma rezultātā nodarītā kaitējuma smagums, kā arī attiecības starp cietušajiem, likumpārkāpējiem, bērniem un viņu plašākā sociālā vide. Galvenajam šo dienestu un to personāla mērķim, kuriem ir liela nozīme, lai palīdzētu cietušajam atlabt no noziedzīgajā nodarījumā gūtā kaitējuma vai traumas vai pārvarēt iespējamu nozieguma radītu kaitējumu vai traumu, vajadzētu būt informēt cietušos par viņu tiesībām, kuras noteiktas šajā direktīvā, lai viņi var pieņemt lēmumus labvēlīgā vidē, kur viņiem izturas ar cieņu un iecienīgi. Atbalsta veidi, kādi ar šiem speciālistu atbalsta pakalpojumiem būtu jāpiedāvā, varētu ietvert patvēruma un droša mājokļa, neatliekamās medicīniskās palīdzības sniegšanu, norīkošanu uz medicīnisko vai kriminālistikas pārbaudi, lai gūtu pierādījumus izvarošanas un vardarbīgas dzimumtieksmes apmierināšanas gadījumos, īstermiņa vai ilgtermiņa psiholoģiskās konsultācijas nodrošināšanu, aprūpi traumai, juridiskas konsultācijas, advokātu un īpašus pakalpojumus tieši vai netieši cietušajiem bērniem.
- (39) Netiek prasīts, lai cietušo atbalsta dienesti paši nodrošinātu plašu speciālistu sniegtu un profesionālu ekspertīzi. Vajadzības gadījumā cietušo atbalsta dienesti palīdz saņemt jau pastāvošu profesionālu atbalstu, piemēram, psihologu atbalstu.
- (40) Lai arī atbalsta sniegšanai nevajadzētu būt atkarīgai no tā, vai cietušie iesniedz sūdzību par noziedzīgu nodarījumu kādai kompetentai iestādei, piemēram, policijai, šādas iestādes bieži vien ir vispiemērotākajā situācijā, lai cietušos informētu par atbalsta iespējamību. Tādēļ dalībvalstis tiek aicinātas radīt piemērotus apstākļus, lai cietušos varētu nosūtīt uz cietušo atbalsta dienestiem, tostarp nodrošinot, lai datu aizsardzības prasības var tikt un tiek izpildītas. Būtu jāizvairās no atkārtotas nosūtīšanas.
- (41) Ja cietušajiem ir atļauts sniegt rakstiskus paziņojumus vai paskaidrojumus, būtu jāuzskata, ka cietušie ir izmantojuši tiesības tikt uzklausi.
- (42) Cietušajiem bērniem nedrīkstētu liegt tiesības tikt uzklausi kriminālprocesā tikai tādēļ, ka cietušais ir bērns, vai minētā cietušā vecuma dēļ.
- (43) Tiesības uz lēmuma neveikt kriminālvajāšanu pārskatīšanu būtu jāsaprot kā attiecināmas uz lēmumiem, ko pieņēmuši prokurori un izmeklēšanas tiesneši vai tiesībaizsardzības iestādes, piemēram, policijas amatpersonas, bet ne uz lēmumiem, ko pieņēmušas tiesas. Jebkāds lēmums neveikt kriminālvajāšanu būtu jāpārskata citai personai vai citai iestādei, nevis tai, kas ir pieņēmusi sākotnējo lēmumu, izņemot gadījumu, kad sākotnējo lēmumu neveikt kriminālvajāšanu ir pieņēmusi augstākā kriminālvajāšanas iestāde, kuras lēmumu nav iespējams pārskatīt, – tādā gadījumā pārskatīšanu var veikt tā pati iestāde. Tiesības uz lēmuma neveikt kriminālvajāšanu pārskatīšanu neattiecas uz īpašajām procedūrām, piemēram, uz procesiem pret parlamenta deputātiem vai valdības locekļiem saistībā ar to amata pienākumu pildīšanu.

- (44) Lēmumam, ar kuru izbeidz kriminālprocesu, būtu jāietver situācijas, kurās prokurors nolemj atsaukt apsūdzības vai izbeigt procesu.
- (45) Ar prokurora lēmumu, kura rezultātā ir noticis ārpus-tiesas izlīgums un tādējādi ir izbeigts kriminālprocess, tiesības uz to, lai tiktu pārskatīts prokurora lēmums neveikt kriminālvajāšanu, cietušajiem liedz vienīgi tad, ja izlīgums ietver brīdinājumu vai pienākumu.
- (46) Atjaunojošās justīcijas pakalpojumi, piemēram, mediācija starp cietušo un likumpārkāpēju, ģimenes grupu pārrunas un cita veida sabiedriskas samierināšanas darbības ("sentencing circles"), var nākt cietušajam par labu, taču to laikā ir vajadzīgi aizsardzības pasākumi, lai nepieļautu sekundāru un turpmāku viktimizāciju, iebiedēšanu un atriebību. Tādēļ, lai sniegtu šādus pakalpojumus, vispirms būtu jāņem vērā cietušā intereses un vajadzības, mazinot cietušajam nodarīto kaitējumu un nepieļaujot turpmāku kaitējumu. Nododot lietu kādam atjaunojošās justīcijas dienestam un šīs atjaunojošās justīcijas procesa laikā būtu jāņem vērā tādi faktori kā nozieguma raksturs un smagums, no tā izrietošā kaitējuma pakāpe, atkārtota vardarbība pret cietušā fizisko, seksuālo vai psiholoģisko neaizskaramību, spēka nesamērīgums, kā arī cietušā vecums, briedums vai intelektuālās spējas, kas varētu ierobežot vai mazināt viņa spējas izdarīt apzinātu izvēli vai varētu negatīvi ietekmēt pozitīvu iznākumu cietušajam. Atjaunojošās justīcijas procesiem principā vajadzētu būt konfidencialiem, izņemot gadījumus, kad puses ir vienojušās citādi vai kad tas ir prasīts valsts tiesību aktos saistībā ar sevišķām sabiedrības interesēm. Tādus faktorus kā izteiktus draudus vai jebkādas vardarbības izpausmes procesa laikā var uzskatīt par faktoriem, kas prasa izpaušanu sabiedrības interesēs.
- (47) Cietušajiem nebūtu jāsedz izdevumi saistībā ar viņu dalību kriminālprocesā. Dalībvalstīm būtu jāatlīdzina tikai nepieciešamie izdevumi saistībā ar noziegumos cietušo piedalīšanos kriminālprocesā, un tām nebūtu jāatlīdzina juridisko pakalpojumu izmaksas, kas radušās cietušajiem. Dalībvalstīm vajadzētu spēt valsts tiesībās paredzēt izdevumu atlīdzināšanas nosacījumus, piemēram, termiņus, lai prasītu izdevumu atlīdzināšanu, standarta likmes uzturēšanās un ceļa izdevumiem un dienas maksimālo apjomu attiecībā uz zaudētiem ienākumiem. Tiesībām saņemt atlīdzību par izdevumiem kriminālprocesā nevajadzētu rasties situācijā, kad cietušais sniedz
- liecību par noziedzīgu nodarījumu. Izdevumi būtu jāsedz tikai tādā mērā, kādā to kompetentā iestāde cietušajam ir noteikusi par pienākumu vai kad tā viņu ir lūgusi ierasties un aktīvi piedalīties kriminālprocesā.
- (48) Atgūstamais īpašums, kas konfiscēts kriminālprocesā, būtu pēc iespējas ātrāk jāatdod noziegumā cietušajam, ja vien nepastāv ārkārtas apstākļi, piemēram, strīds par īpašumtiesībām vai valdījuma tiesībām, vai ja pats īpašums ir nelikumīgs. Tiesībām atgūt īpašumu nevajadzētu skart tā likumīgu aizturēšanu cita tiesiska procesa nolūkos.
- (49) Tiesības uz lēmumu par kompensāciju no likumpārkāpēja un attiecīgi piemērojamā procedūra būtu jāpiemēro arī attiecībā uz cietušajiem, kas dzīvo citā dalībvalstī, nevis tajā, kurā tika izdarīts noziedzīgais nodarījums.
- (50) Šajā direktīvā paredzētajam pienākumam pārsūtīt sūdzības nevajadzētu ietekmēt dalībvalstu kompetenci ierosināt procesu, un tas neskar kolīziju normas, kuras attiecas uz jurisdikcijas īstenošanu, kā paredzēts Padomes Pamatlēmumā 2009/948/TI (2009. gada 30. novembris) par jurisdikcijas īstenošanas konfliktu novēršanu un atrisināšanu kriminālprocesā ⁽¹⁾.
- (51) Ja cietušais ir atstājis tās dalībvalsts teritoriju, kurā ir noticis noziedzīgais nodarījums, minētajai dalībvalstij vairs nav jāsniedz cita palīdzība, atbalsts un aizsardzība kā tikai tā, kas ir tieši saistīta ar kriminālprocesu, kurš dalībvalstī notiek saistībā ar attiecīgo noziedzīgo nodarījumu, piemēram, īpaši aizsardzības pasākumi tiesas procesa laikā. Cietušā dzīvesvietas dalībvalstij būtu jāsniedz palīdzība, atbalsts un aizsardzība, kas cietušajam vajadzīga atlabšanas nolūkos.
- (52) Vajadzētu būt pieejamiem pasākumiem, lai cietušo un viņu ģimenes locekļu drošību un cieņu pasargātu no sekundāras un atkārtotas viktimizācijas, iebiedēšanas un atriebības, piemēram, tādiem pasākumiem kā pagaidu neregulējums vai aizsardzības un rīcības ierobežošanas rīkojums.

⁽¹⁾ OV L 328, 15.12.2009., 42. lpp.

- (53) Sekundāras un atkārtotas viktimizācijas, iebiedēšanas un atriebības risks, ko rada likumpārkāpējs vai kas rodas, piedaloties kriminālprocesā, būtu jāmazina, tiesvedību veicot saskaņoti un ar cieņu pret cietušajiem, lai viņiem rastos uzticība iestādēm. Saksarsmei ar kompetentām iestādēm vajadzētu būt cik vien iespējams vienkāršai, vienlaikus ierobežojot lieku cietušā saksarsmi ar tām, šim nolūkam, piemēram, ierakstot iztaujāšanu video un ļaujot ierakstu izmantot tiesas procesā. Speciālistu rīcībā vajadzētu būt pēc iespējas plašākam līdzekļu klāstam, lai cietušajiem novērstu nepatīkamus pārdzīvojumus tiesas procesa laikā, jo īpaši rodotos vizuālam kontaktam ar likumpārkāpēju, tā ģimeni, līdzdalībniekiem vai sabiedrības locekļiem. Tālab dalībvalstis būtu jānudina īpaši saistībā ar tiesas ēkām un policijas iecirkņiem veikt reāli īstenojamus un praktiskus pasākumus, lai ēkās paredzētu tādas ērtības kā atsevišķas ieejas un uzgaidāmās telpas cietušajiem. Turklāt dalībvalstīm kriminālprocess iespēju robežās būtu jāplāno tā, lai izvairītos no cietušo un viņu ģimenes locekļu un likumpārkāpēju saksarsmes, piemēram, cietušos un likumpārkāpējus uzaicinot uz pratināšanu dažādos laikos.
- (54) Cietušā privātās dzīves aizsardzība var būt svarīgs veids, kā nepieļaut sekundāru un atkārtotu viktimizāciju, iebiedēšanu un atriebību, un to var panākt ar dažādiem līdzekļiem, tostarp neizpaužot vai ierobežojot informācijas atklāšanu par cietušā identitāti un uzturēšanās vietu. Šāda aizsardzība, tostarp bērna vārda neizpaušana, īpaši svarīga ir cietušajiem bērniem. Tomēr var būt arī izņēmuma gadījumi, kad informācijas atklāšana vai pat plaša publicēšana var nākt bērnam par labu, piemēram, ja bērns ir nolauptis. Pasākumiem, kurus veic, lai aizsargātu cietušo un viņu ģimenes locekļu privāto dzīvi un attēlus, vienmēr vajadzētu būt saskaņā ar tiesībām uz lietas taisnīgu izskatīšanu un vārda brīvību, kā attiecīgi atzīts Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 6. un 10. pantā.
- (55) Daži cietušie ir īpaši pakļauti sekundāras un atkārtotas viktimizācijas, iebiedēšanas un atriebības riskam no likumpārkāpēju puses kriminālprocesā laikā. Ir iespējams, ka šāds risks izriet no cietušā personu raksturojošām iezīmēm, no nozieguma veida, rakstura vai no nozieguma veikšanas apstākļiem. Tikai pie pirmās izdevības veicot individuālu novērtējumu, var efektīvi apzināt šāda riska iespējas. Šādi novērtējumi būtu jāveic attiecībā uz visiem cietušajiem, lai noteiktu, vai viņi ir pakļauti sekundāras un atkārtotas viktimizācijas, iebiedēšanas un atriebības riskam un kādi īpaši aizsardzības pasākumi viņiem ir vajadzīgi.
- (56) Individuālajos novērtējumos būtu jāņem vērā tādas cietušā personu raksturojošās iezīmes, piemēram, vecums, dzimums un dzimumidentitāte vai dzimuma izpausme, etniskā piederība, rase, ticība, dzimumorientācija, veselības stāvoklis, invaliditāte, uzturēšanās statuss, saziņas grūtības, radniecība ar likumpārkāpēju vai atkarība no tā un agrāk piedzīvots noziegums. Tajos būtu jāņem vērā arī nozieguma veids un raksturs un nozieguma veikšanas apstākļi, piemēram, vai tas ir naida, aizspriedumu vai diskriminējošu motīvu dēļ izdarīts noziegums, noziegums ar seksuālu vardarbību, vardarbība tuvās attiecībās, vai likumpārkāpējam bija dominējošs stāvoklis, apstākļi, ka cietušā dzīvesvieta ir teritorijā, kurā pastāv augsts noziedzības līmenis vai dominē noziedzīgi grupējumi, vai ka cietušā izcelsmes valsts nav dalībvalsts, kurā noziegums izdarīts.
- (57) No cilvēku tirdzniecības, terorisma, organizētās noziedzības, vardarbības tuvās attiecībās, seksuālas vardarbības vai ekspluatācijas, vardarbības dzimuma dēļ, naida nozieguma dēļ cietušajiem un cietušajiem ar invaliditāti, un cietušiem bērniem ir tendence lielā mērā tikt pakļautiem sekundārai un atkārtotai viktimizācijai, iebiedēšanai un atriebībai. Novērtējot, vai šādi cietušie ir pakļauti šādas viktimizācijas, iebiedēšanas un atriebības riskam, tas būtu jādara īpaši rūpīgi un būtu jābalstās uz stingru pieņēmumu, ka īpaši aizsardzības pasākumi šādiem cietušajiem nāks par labu.
- (58) Cietušajiem, kuri ir identificēti kā neaizsargāti pret sekundāru un atkārtotu viktimizāciju, iebiedēšanu un atriebību, būtu jāpiedāvā atbilstīgi pasākumi, lai tos aizsargātu kriminālprocesā laikā. Konkrētais šādu pasākumu veids būtu jānosaka individuālā novērtējumā, ņemot vērā cietušā vēlmes. Šādu pasākumu apmērs būtu jānosaka, neskarot aizstāvības tiesības un saskaņā ar tiesu iestāžu diskrecijas noteikumiem. Vienam no galvenajam faktoriem, nosakot, vai cietušajiem ir nepieciešams konkrēts aizsardzības pasākums, vajadzētu būt cietušo bažām un bailēm attiecībā uz procesu.
- (59) Neatliekamam operatīvu vajadzību un ierobežojumu dēļ var izrādīties neiespējami nodrošināt to, lai, piemēram, cietušo iztaujātu vienmēr viena un tā pati policijas amatpersona; šādu ierobežojumu piemēri ir saslīmšana, dzemdību vai bērna kopšanas atvaļinājumi. Turklāt telpas, kas ir īpaši paredzētas sarunām ar cietušajiem, var izrādīties nepieejamas, piemēram, remonta dēļ. Ja rodas šādi operatīvi vai praktiski ierobežojumi, atsevišķos gadījumos var nebūt iespējams nodrošināt īpašus pasākumus, kas paredzēti saskaņā ar individuālo novērtējumu.

- (60) Tad, kad saskaņā ar šo direktīvu bērnam ir jāieceļ aizbildnis vai pārstāvis, tā varētu būt viena un tā pati persona vai arī juridiska persona, struktūra vai iestāde.
- (61) Lai visi kriminālprocesā iesaistītie ierēdņi, kas varētu nonākt personiskā saskarsmē ar cietušajiem, varētu atpazīt cietušos un noskaidrot to vajadzības, kā arī izturēties pret tiem ar cieņu, iejūtīgi, profesionāli un bez diskriminācijas, minētajiem ierēdņiem būtu jādod piemērotas sākotnējas un nepārtrauktas apmācības iespēja tādā apmērā, kas atbilst to saskarsmei ar cietušajiem, un tām minētais būtu jāapgūst. Personām, kuras var būt iesaistītas individuālo izvērtējumu izstrādē, lai apzinātu cietušo vajadzību pēc īpašās aizsardzības un lai noteiktu cietušo vajadzību pēc īpašiem aizsardzības pasākumiem, būtu jāsaņem īpaša apmācība par to, kā ir jāveic šādi izvērtējumi. Dalībvalstīm būtu jānodrošina, lai šādu apmācību prasība attiektos uz policijas dienestiem un tiesu personālu. Tāpat būtu jāveicina apmācība advokātiem, prokuroriem un tiesnešiem, un speciālistiem, kas cietušajiem sniedz atjaunojošās justīcijas pakalpojumus un atbalstu. Šai prasībai būtu jāietver arī apmācība par īpašiem cietušo atbalsta dienestiem, pie kuriem cietušie būtu jānosūta, vai specializēta apmācība, kurā darbs būtu attiecīgi koncentrēts uz cietušajiem ar īpašām vajadzībām un uz īpašu psiholoģisku apmācību. Attiecīgos gadījumos šādā apmācībā būtu jāņem vērā dzimumu aspekti. Dalībvalstu darbība apmācības jomā būtu jāpapildina ar pamatnostādņiem, ieteikumiem un paraugprakses apmaiņu saskaņā ar Budapeštas ceļvedi.
- (62) Dalībvalstīm būtu jāiedrošina pilsoniskās sabiedrības organizācijas un cieši jāsadarbjas ar tām, tostarp ar atzītām un aktīvām nevalstiskajām organizācijām, kas strādā ar noziegumos cietušajiem; konkrētāk, piedaloties politikas veidošanas iniciatīvās, informācijas un izpratnes veicināšanas kampaņās, pētniecības un izglītības programmās un apmācībā, kā arī uzraugot un novērtējot tādu pasākumu ietekmi, kas paredzēti, lai atbalstītu un aizsargātu noziegumos cietušos. Lai noziegumos cietušie saņemtu pietiekamu palīdzību, atbalstu un aizsardzību, sabiedrisko pakalpojumu dienestiem būtu jādarbojas saskaņoti, un tiem vajadzētu būt iesaistītiem visos administratīvajos līmeņos – Savienības līmenī un valstu, reģionālajā un vietējā līmenī. Būtu jāpalīdz cietušajiem atrast kompetentās iestādes un vērsties pie tām, lai izvairītos no atkārtotas nosūtīšanas. Dalībvalstīm būtu jāapsver “centralizētas piekļuves” vai “viena kontaktpunkta” izveide, kuros tiek risinātas kriminālprocesā iesaistīto cietušo dažādās vajadzības, tostarp vajadzība pēc informācijas, palīdzības, atbalsta, aizsardzības un kompensācijas.
- (63) Lai veicinātu un vienkāršotu paziņošanu par noziegumiem un lai palīdzētu cietušajiem pārraut atkārtotas viktimizācijas loku, būtiski ir, ka cietušajiem ir pieejami uzticami atbalsta pakalpojumi un lai kompetentās iestādes būtu gatavas ar cieņu, iejūtīgi, profesionāli un bez diskriminācijas reaģēt uz cietušo ziņojumiem. Tas varētu vairost cietušo uzticēšanos dalībvalstu krimināltiesiskajai sistēmai un mazinātu tādu noziegumu skaitu, par kuriem nav paziņots. Speciālistiem, kas varētu saņemt cietušo sūdzības par noziedzīgiem nodarījumiem, vajadzētu būt pienācīgi apmācītiem, lai veicinātu paziņošanu par noziegumiem, un būtu jāveic pasākumi, lai varētu paziņot arī trešās personas, tostarp pilsoniskās sabiedrības organizācijas. Vajadzētu būt iespējai izmantot saziņas tehnoloģiju, piemēram, e-pastu, videoierakstus vai tiešsaistē pieejamas elektroniskas sūdzību veidlapas.
- (64) Sistemātiska un atbilstīga statistikas datu vākšana ir atzīta par būtisku efektīvas politikas veidošanas elementu to tiesību jomā, kas noteiktas šajā direktīvā. Lai atvieglotu šīs direktīvas piemērošanas novērtēšanu, dalībvalstīm būtu Komisijai jāpaziņo attiecīgie statistikas dati, kas saistīti ar valsts procedūru piemērošanu noziedzīgajos nodarījumos cietušajiem, ietverot vismaz paziņoto noziegumu skaitu un veidu un, ja tādi dati ir zināmi un pieejami, cietušo skaitu, viņu vecumu un dzimumu. Attiecīgajos statistikas datos var būt ietverti tiesu iestāžu un tiesībsardzības iestāžu reģistrēti dati, kā arī, kad vien iespējams, administratīvi dati, kurus apkopojusi veselības aprūpes un sociālās palīdzības dienesti un valsts un nevalstiskās cietušo atbalsta, atjaunojošās justīcijas dienesti un citas organizācijas, kas strādā ar noziegumos cietušajiem. Tiesu iestāžu datus var būt ietverta informācija par paziņotajiem noziegumiem, par lietu skaitu, kuras ir izmeklētas, un par personām, kurām ir izvirzīta apsūdzība un pasludināts spriedums. Administratīvajos datos par pakalpojumiem, kad vien iespējams, var būt ietverti dati par to, kā cietušie izmanto pakalpojumus, ko sniedz valsts dienesti un publiskās un privātās atbalsta organizācijas, piemēram, dati par to gadījumu skaitu, kad policijas dienesti ir nosūtījuši uz cietušo atbalsta dienestiem, par cietušo skaitu, kuri lūdz atbalstu, saņem vai nesaņem atbalstu vai atjaunojošās justīcijas pakalpojumus.
- (65) Šīs direktīvas mērķis ir grozīt un paplašināt Pamatlēmuma 2001/220/TI noteikumus. Tā kā veicamie grozījumi skaita un satura ziņā ir būtiski, minētais pamatlēmums skaidrības labad būtu jāaizstāj pilnībā saistībā ar dalībvalstīm, kas piedalās šīs direktīvas pieņemšanā.

(66) Šajā direktīvā ir ņemtas vērā pamattiesības un ir ievēroti principi, kas ir atzīti Eiropas Savienības Pamattiesību hartā. Tā ir īpaši vērsta uz to, lai veicinātu tiesības uz cieņu, dzīvību, fizisko un garīgo neaizskaramību, uz brīvību un drošību, tiesības uz privātās un ģimenes dzīves neaizskaramību, tiesības uz īpašumu, nediskriminācijas principu, sieviešu un vīriešu līdztiesības principu, bērnu tiesības, vecāka gadagājuma cilvēku un cilvēku ar invaliditāti tiesības, kā arī tiesības uz taisnīgu tiesu.

(67) Ņemot vērā to, ka šīs direktīvas mērķi, proti, noteikt noziegumos cietušo tiesību, atbalsta un aizsardzības minimālos standartus, nevar pietiekami labi sasniegt atsevišķās dalībvalstīs, un to, ka mēroga un iespējamās ietekmes dēļ minēto mērķi var labāk sasniegt Savienības līmenī, Savienība var pieņemt pasākumus saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienību (LES) 5. pantā noteikto subsidiaritātes principu. Saskaņā ar minētajā pantā noteikto proporcionalitātes principu šajā direktīvā paredz vienīgi tos pasākumus, kas ir vajadzīgi minētā mērķa sasniegšanai.

(68) Personas dati, kas tiek apstrādāti, īstenojot šo direktīvu, būtu jāaizsargā saskaņā ar Padomes Pamatlēmumu 2008/977/TI (2008. gada 27. novembris) par tādu personas datu aizsardzību, ko apstrādā, policijas un tiesu iestādēm sadarbojoties krimināllietās⁽¹⁾, un saskaņā ar principiem, kas noteikti 1981. gada 28. janvāra Eiropas Padomes Konvencijā par personu aizsardzību attiecībā uz personas datu automātisko apstrādi, ko ir ratificējušas visas dalībvalstis.

(69) Šī direktīva neskar plašākus noteikumus, kas ietverti citos Savienības aktos, kuri mērķtiecīgāk risina specifiskās vajadzības, kas ir konkrētām cietušo kategorijām, piemēram, cilvēku tirdzniecības un seksuālās vardarbības pret bērniem, bērnu seksuālas izmantošanas un bērnu pornogrāfijas dēļ cietušajiem.

(70) Saskaņā ar 3. pantu Protokolā Nr. 21 par Apvienotās Karalistes un Īrijas nostāju saistībā ar brīvības, drošības un tiesiskuma telpu, kas pievienots LES un LESD, minētās dalībvalstis ir informējušas par savu vēlmi piedalīties šīs direktīvas pieņemšanā un piemērošanā.

(71) Saskaņā ar 1. un 2. pantu Protokolā Nr. 22 par Dānijas nostāju, kas pievienots LES un LESD, Dānija nepiedalās šīs direktīvas pieņemšanā, un šī direktīva nav tai saistoša un nav jāpiemēro.

(72) Eiropas Datu aizsardzības uzraudzītājs 2011. gada 17. oktobrī sniedza atzinumu⁽²⁾, pamatojoties uz 41.

panta 2. punktu Eiropas Parlamenta un Padomes Regulā (EK) Nr. 45/2001 (2000. gada 18. decembris) par fizisku personu aizsardzību attiecībā uz personas datu apstrādi Kopienas iestādēs un struktūrās un par šādu datu brīvu apriti⁽³⁾,

IR PIENĒMUŠI ŠO DIREKTĪVU.

1. NODAĻA

VISPĀRĪGI NOTEIKUMI

1. pants

Mērķi

1. Šīs direktīvas mērķis ir nodrošināt, lai noziegumos cietušie saņemtu atbilstīgu informāciju, atbalstu un aizsardzību un varētu piedalīties kriminālprocesā.

Dalībvalstis nodrošina, lai cietušie tiktu atzīti un lai visu veidu saskarsmē ar cietušo atbalsta vai atjaunojošās justīcijas dienestu vai jebkādu kompetento iestādi, kas rīkojas saistībā ar kriminālprocesu, pret viņiem attiektos ar cieņu, iekļūti, pamatojoties uz katru atsevišķu gadījumu, profesionāli un bez diskriminācijas. Šajā direktīvā noteiktās tiesības piemēro cietušajiem, viņus nediskriminējot, tostarp saistībā ar viņu uzturēšanās statusu.

2. Dalībvalstis nodrošina, lai, piemērojot šo direktīvu gadījumos, kad cietušais ir bērns, pirmām kārtām vērā tiktu ņemtas bērna intereses un lai tās tiktu vērtētas ar individuālu pieeju. Prevalē bērnam piemērota pieeja, kurā pienācīgi tiek ņemti vērā bērna vecums, brieduma pakāpe, uzskati, vajadzības un bažas. Bērnu un personu, kam ir vecāku atbildība, vai citu viņa juridisko pārstāvi, ja viņam tāds ir, informē par visiem pasākumiem vai tiesībām, kuros īpaša uzmanība pievērsta bērnam.

2. pants

Definīcijas

1. Šajā direktīvā piemēro šādas definīcijas:

a) "cietušais" ir:

i) fiziska persona, kurai nodarīts kaitējums, tostarp fizisks, garīgs vai emocionāls kaitējums, vai ekonomiski zaudējumi, ko tieši izraisījis noziedzīgs nodarījums;

ii) tās personas, kuras nāvi ir tieši izraisījis noziedzīgs nodarījums, ģimenes locekļi, kuriem minētās personas nāves rezultātā ir nodarīts kaitējums;

⁽¹⁾ OV L 350, 30.12.2008., 60. lpp.

⁽²⁾ OV C 35, 9.2.2012., 10. lpp.

⁽³⁾ OV L 8, 12.1.2001., 1. lpp.

- b) "ģimenes locekļi" ir laulātais, persona, kura ar cietušo pastāvīgi un ilgstoši dzīvo tuvās attiecībās un kurai ar cietušo ir kopīga māsainiecība, radnieki tiešā līnijā, brāļi un māšas un cietušā apgādājamie;
- c) "bērns" ir jebkura persona, kas jaunāka par 18 gadiem;
- d) "atjaunojošā justīcija" ir jebkurš process, kura laikā cietušajam un likumpārkāpējam pēc pašu brīvas gribas ir iespēja aktīvi piedalīties ar noziedzīgu nodarījumu saistīto jautājumu risināšanā, izmantojot neitrālas trešās personas starpniecību.
- a) kāda veida atbalstu viņi var saņemt un no kā, tostarp vajadzības gadījumā pamatinformācija par piekļuvi medicīniskai palīdzībai, speciālistu atbalstam, tostarp psiholoģiskajam atbalstam, un alternatīvam mājoklim;
- b) procedūras attiecībā uz to, kā iesniegt sūdzību par noziedzīgu nodarījumu, un viņu loma saistībā ar šādām procedūrām;
- c) kā un ar kādiem nosacījumiem viņi var saņemt aizsardzību, tostarp aizsardzības pasākumus;

2. Dalībvalstis var ieviest procedūras:

- a) lai, ņemot vērā katras lietas konkrētos apstākļus, ierobežotu to cietušā ģimenes locekļu skaitu, kuri var izmantot šajā direktīvā noteiktās tiesības; un
- b) lai saistībā ar 1. punkta a) apakšpunkta ii) punktu noteiktu, kuriem ģimenes locekļiem tiek piešķirta prioritāte attiecībā uz šajā direktīvā noteikto tiesību izmantošanu.
- d) kā un ar kādiem nosacījumiem viņi var saņemt juridisku konsultāciju, juridisko palīdzību vai jebkura cita veida konsultāciju;
- e) kā un ar kādiem nosacījumiem viņi var saņemt kompensāciju;
- f) kad un ar kādiem nosacījumiem viņiem ir tiesības uz mutisku vai rakstisku tulkojumu;

2. NODAĻA

INFORMĀCIJAS SNIEGŠANA UN ATBALSTS

3. pants

Tiesības saprast un tikt saprastam

1. Dalībvalstis veic piemērotus pasākumus, lai no pirmā saziņas brīža un visu turpmāko laiku, kad cietušais saistībā ar kriminālprocesu nonāk saskarsmē ar kompetentu iestādi, palīdzētu cietušajam saprast un tikt saprastam, tostarp, ja informāciju sniedz minētā iestāde.

2. Dalībvalstis nodrošina, lai mutiskā vai rakstiskā saziņā ar cietušajiem tiktu lietots vienkāršs un saprotams valodas izteiksmes veids. Šādā saziņā ņem vērā cietušā personu raksturojošas iezīmes, tostarp jebkāda veida invaliditāti, kas varētu ietekmēt spēju saprast vai tikt saprastam.

3. Ja vien tas nav pretrunā cietušā interesēm un neskar procesa gaitu, dalībvalstis ļauj kādai cietušā izvēlētai personai viņu pavadīt, kad viņš pirmo reizi sazinās ar kompetentu iestādi, ja cietušajam nozieguma ietekmes dēļ ir vajadzīga palīdzība saprast vai tikt saprastam.

4. pants

Tiesības saņemt informāciju no pirmā saziņas brīža ar kompetento iestādi

1. Dalībvalstis nodrošina, lai cietušajiem no pirmā saziņas brīža ar kompetento iestādi nolūkā nodrošināt viņiem piekļuvi šajā direktīvā noteiktajām tiesībām bez liekas kavēšanās tiktu sniegta šāda informācija:

- g) ja cietušo pastāvīgā dzīvesvieta ir citā dalībvalstī, nevis tajā, kur noticis noziedzīgs nodarījums, – vai ir kādi īpaši pasākumi, procedūras vai noteikumi, ko varētu izmantot, lai aizstāvētu viņu intereses tajā dalībvalstī, kurā viņi ir pirmoreiz sazinājušies ar kompetento iestādi;
- h) pieejamās procedūras sūdzību iesniegšanai, ja kompetentā iestāde, rīkojoties saistībā ar kriminālprocesu, nav ievērojusi viņu tiesības;
- i) kontaktinformācija saziņai par viņu lietu;
- j) pieejamie atjaunojošās justīcijas pakalpojumi;
- k) kā un ar kādiem nosacījumiem viņiem var atlīdzināt izdevumus, kas radušies, piedaloties kriminālprocesā.
2. Informācijas, kas minēta 1. punktā, apjoms vai tas, cik sīki šāda informācija tiek sniegta, var mainīties atkarībā no cietušā īpašajām vajadzībām un personiskajiem apstākļiem un atkarībā no izdarītā nozieguma veida vai rakstura. Papildu informāciju var sniegt arī vēlākos posmos atkarībā no cietušā vajadzībām un šādas papildu informācijas nozīmīguma katrā procesa posmā.

5. pants

Cietušā tiesības, iesniedzot sūdzību

1. Dalībvalstis nodrošina, lai cietušais, iesniedzot oficiālu sūdzību par noziedzīgu nodarījumu kompetentā dalībvalsts iestādē, saņemtu rakstisku apliecinājumu, kurā ir izklāstīti attiecīgā noziedzīga nodarījuma pamatelementi.

2. Dalībvalstis nodrošina, lai cietušajiem, kas vēlas iesniegt sūdzību par noziedzīgu nodarījumu un kas nesaprot valodu vai nerunā valodā, ko lieto kompetentajā iestādē, tiktu dota iespēja sūdzību iesniegt valodā, ko viņi saprot, vai nodrošinot viņiem vajadzīgo lingvistisko palīdzību.

3. Dalībvalstis nodrošina, ka cietušie, kas nesaprot valodu vai nerunā valodā, ko lieto kompetentajā iestādē, pēc pieprasījuma un bez maksas saņem 1. punktā paredzētā sūdzības rakstiskā apliecinājuma tulkojumu tajā valodā, ko cietušie saprot.

6. pants

Tiesības saņemt informāciju par savu lietu

1. Dalībvalstis nodrošina, ka cietušie bez liekas kavēšanās tiek informēti par viņu tiesībām saņemt turpmāk norādīto informāciju par kriminālprocesu, kas ierosināts sūdzības par cietušā pārciestu noziedzīgu nodarījumu rezultātā, un ka cietušie saņem šādu informāciju, ja viņi to lūdz:

- a) jebkāds lēmums neturpināt izmeklēšanu vai to beigt, vai arī neveikt likumpārkāpēja kriminālvajāšanu;
- b) tiesas procesa norises laiks un vieta, kā arī izvirzītā apsūdzība pret likumpārkāpēju.

2. Dalībvalstis nodrošina, lai cietušie atbilstīgi viņu lomai attiecīgajā krimināltiesību sistēmā bez liekas kavēšanās tiktu informēti par viņu tiesībām saņemt turpmāk norādīto informāciju un lai cietušie, ja viņi to lūdz, saņemtu šādu informāciju par kriminālprocesu, kas ierosināts viņu sūdzības par pārciestu noziedzīgu nodarījumu rezultātā:

- a) jebkāda tiesas procesa galīgais spriedums;
 - b) informācija, kas cietušajam ļauj zināt pašreizējo stāvokli kriminālprocesā, izņemot atsevišķus gadījumus, kad šādas informācijas sniegšana var negatīvi ietekmēt lietas pienācīgu izskatīšanu.
3. Informācijā, kas paredzēta 1. punkta a) apakšpunktā un 2. punkta a) apakšpunktā, ir iekļauts attiecīgā lēmuma pamatojums vai arī īss attiecīgā lēmuma pamatojuma kopsavilkums, izņemot zvērīnāto lēmuma vai tāda lēmuma gadījumā, kura pamatojums ir konfidenciāls, – šādos gadījumos pamatojumu nedod saskaņā ar valsts tiesību aktiem.

4. Cietušo vēlmei saņemt vai nesaņemt informāciju vajadzētu būt saistošai kompetentajai iestādei, ja vien minētā informācija nav jāsniedz saistībā ar cietušā tiesībām aktīvi piedalīties kriminālprocesā. Dalībvalstis cietušajiem jebkurā brīdī ļauj mainīt savu vēlmi un ņem šādu izmaiņu vērā.

5. Dalībvalstis nodrošina, ka cietušajiem tiek piedāvāta iespēja bez liekas kavēšanās saņemt paziņojumu, ja persona, kas aizturēta, apsūdzēta vai notiesāta par noziedzīgiem nodarījumiem pret cietušajiem, ir atbrīvota vai izbēgusi no apcietinājuma. Turklāt dalībvalstis nodrošina, ka cietušos informē par visiem attiecīgajiem pasākumiem, kas tiek veikti viņu aizsardzībai likumpārkāpēja atbrīvošanas vai izbēgšanas gadījumā.

6. Cietušie, ja viņi to lūdz, saņem 5. punktā paredzēto informāciju vismaz gadījumos, kad pastāv apdraudējums cietušajiem vai kad ir noteikts, ka viņiem pastāv kaitējuma risks, ja vien nav konstatēts kaitējuma risks likumpārkāpējam, kas rastos paziņojuma rezultātā.

7. pants

Tiesības uz mutisko un rakstisko tulkojumu

1. Dalībvalstis nodrošina, ka saskaņā ar cietušo lomu attiecīgajā krimināltiesību sistēmā cietušajiem, kas nesaprot to valodu vai nerunā tajā valodā, kurā notiek attiecīgais kriminālprocess, nodrošina bezmaksas mutisko tulkošanu, ja viņi to lūdz, vismaz iztaujājot vai nopratinot cietušo kriminālprocesa gaitā izmeklēšanas un tiesu iestādēs, tostarp nopratinot policijas iestādēs, kā arī mutisko tulkošanu viņu aktīvai dalībai tiesas sēdēs un visās nepieciešamajās starpposma sēdēs.

2. Neskarot aizstāvības tiesības un saskaņā ar tiesu iestāžu diskrecijas noteikumiem, var izmantot komunikācijas tehnoloģiju, piemēram, videokonferences, tālruni vai internetu, ja vien cietušo pienācīgai tiesību izmantošanai vai procesa izpratnei nav nepieciešama tulka fiziska klātbūtne.

3. Dalībvalstis nodrošina, ka saskaņā ar cietušo lomu attiecīgajā krimināltiesību sistēmā cietušie, kas nesaprot to valodu vai nerunā tajā valodā, kurā notiek attiecīgais kriminālprocess, ja viņi to lūdz, saņem bezmaksas tulkojumu valodā, ko viņi saprot, attiecībā uz informāciju, kas ir būtiska, lai viņi kriminālprocesā varētu izmantot savas tiesības tādā apjomā, kādā šādu informāciju dara pieejamu cietušajiem. Šādas informācijas tulkojums ietver vismaz jebkuru lēmumu par kriminālprocesa izbeigšanu saistībā ar noziedzīgu nodarījumu, ko pārcietis cietušais, un, ja cietušais to lūdz, šāda lēmuma pamatojumu vai īsu tā kopsavilkumu, izņemot zvērīnāto lēmuma vai tāda lēmuma gadījumā, kura pamatojums ir konfidenciāls, – šādos gadījumos pamatojumu nedod saskaņā ar valsts tiesību aktiem.

4. Dalībvalstis nodrošina, ka cietušajiem, kam saskaņā ar 6. panta 1. punkta b) apakšpunktu ir tiesības saņemt informāciju par tiesas procesa norises laiku un vietu un kas nesaprot kompetentajā iestādē izmantoto valodu, pēc viņu lūguma tiek sniegta tās informācijas tulkojums, uz kuru viņiem ir tiesības.

5. Cietušie var iesniegt pamatotu lūgumu kādu dokumentu uzskatīt par būtisku. Netiek prasīts tulkot tādas būtisku dokumentu fragmentus, kas nav vajadzīgi, lai cietušie varētu aktīvi piedalīties kriminālprocesā.

6. Neatkarīgi no 1. un 3. punkta rakstiskā tulkojuma vietā var sniegt būtisko dokumentu mutisku tulkojumu vai mutisku kopsavilkumu ar nosacījumu, ka šāds mutisks tulkojums vai kopsavilkums neietekmē taisnīgu lietas izskatīšanu.

7. Dalībvalstis nodrošina, lai kompetentā iestāde novērtētu, vai cietušajiem ir vajadzīga mutiska vai rakstiska tulkojums, kā paredzēts šā panta 1. un 3. punktā. Cietušie var apstrīdēt lēmumu nesniegt rakstisku vai mutisku tulkojumu. Procesuālos noteikumus šādam apstrīdējumam nosaka valsts tiesību akti.

8. Mutiska un rakstiska tulkošana un jebkāda izskatīšana saistībā ar apstrīdētu lēmumu par mutiska vai rakstiska tulkojuma nesniegšanu saskaņā ar šo pantu nepamatoti nepaīdzina kriminālprocesu.

8. pants

Tiesības uz piekļuvi cietušo atbalsta dienestiem

1. Dalībvalstis nodrošina, lai cietušajiem saskaņā ar viņu vajadzībām pirms kriminālprocesa, tā laikā un atbilstīgu laikposmu pēc tā būtu bez maksas pieejami konfidenciāli cietušo atbalsta dienesti, kas rīkojas viņu interesēs. Ģimenes locekļiem ir pieejami cietušo atbalsta dienesti saskaņā ar viņu vajadzībām un kaitējuma apmēru, kas tiem radies pret cietušo vērstā noziedzīgā nodarījuma rezultātā.

2. Dalībvalstis veicina to, lai kompetentā iestāde, kura saņemusi sūdzību, un citas attiecīgās iestādes cietušo nosūtītu pie cietušo atbalsta dienestiem.

3. Dalībvalstis veic pasākumus, lai izveidotu bezmaksas un konfidenciālus speciālistu atbalsta dienestus, kas papildinātu vispārējos cietušo atbalsta dienestus vai būtu to sastāvdaļa, vai

dotu iespēju cietušo atbalsta organizācijām vērsties pie jau pastāvošām specializētām iestādēm, kas sniedz šādu speciālistu atbalstu. Cietušajiem ir piekļuve šādiem dienestiem saskaņā ar viņu īpašajām vajadzībām, un ģimenes locekļiem – saskaņā ar viņu īpašajām vajadzībām un tā nodarītā kaitējuma pakāpi, kas viņiem radies pret cietušo izdarītā nozieguma rezultātā.

4. Cietušo atbalsta dienestus un jebkādu speciālistu atbalsta dienestus var izveidot kā nevalstiskas organizācijas, un tās var būt veidotas uz profesionāliem vai brīvprātīgiem pamatiem.

5. Dalībvalstis nodrošina, ka piekļuve jebkādiem cietušo atbalsta dienestiem nav atkarīga no tā, vai cietušais kompetentajai iestādei iesniedz oficiālu sūdzību par noziedzīgu nodarījumu.

9. pants

Cietušo atbalsta dienestu atbalsts

1. Cietušo atbalsta dienesti, kā minēts 8. panta 1. punktā, sniedz vismaz:

- a) informāciju, konsultācijas un atbalstu, kas attiecas uz cietušo tiesībām, tostarp informāciju par piekļuvi valsts kompensācijas sistēmām attiecībā uz ievainojumiem, kas radušies nozieguma rezultātā, kā arī informāciju par viņu lomu kriminālprocesā, tostarp par sagatavošanos tiesas procesa apmeklēšanai;
- b) informāciju par visiem pastāvošajiem attiecīgajiem speciālistu atbalsta dienestiem vai tieši nosūta pie tiem;
- c) emocionālu un, ja pieejams, psiholoģisku atbalstu;
- d) konsultācijas finansiālos un praktiskos jautājumos, kas radušies saistībā ar noziegumu;
- e) konsultācijas saistībā ar sekundāras un atkārtotas viktimizācijas, iebiedēšanas un atriebības risku un novēršanu, ja vien šādas konsultācijas jau nesniedz citi valsts vai privāti dienesti.

2. Dalībvalstis mudina cietušo atbalsta dienestus īpašu uzmanību pievērst to cietušo īpašajām vajadzībām, kuri guvuši ievērojamu kaitējumu nozieguma smaguma dēļ.

3. Ja vien to jau nesniedz citi valsts vai privāti dienesti, 8. panta 3. punktā minētie speciālistu atbalsta dienesti plāno un sniedz vismaz:

- a) patvērumu vai jebkādu citu piemērotu pagaidu mājokli cietušajiem, kam ir vajadzīga droša vieta sekundāras un atkārtotas viktimizācijas, iebiedēšanas un atriebības riska dēļ;
- b) mērķtiecīgu un integrētu atbalstu cietušajiem ar īpašām vajadzībām, piemēram, no seksuālas vardarbības, vardarbības dzimuma dēļ un no vardarbības tuvās attiecībās cietušajiem, tostarp atbalstu traumu gadījumos un konsultācijas.

3. NODAĻA

PIEDALĪŠANĀS KRIMINĀLPROCESĀ

10. pants

Tiesības tikt uzklautam

1. Dalībvalstis nodrošina, ka cietušie var liecināt kriminālprocesā un iesniegt pierādījumus. Ja liecība ir jāsniedz bērnam, pienācīgi ņem vērā bērna vecumu un briedumu.

2. Procesuālos noteikumus, saskaņā ar kuriem cietušie var liecināt kriminālprocesā un iesniegt pierādījumus, nosaka valsts tiesību akti.

11. pants

Tiesības, ja tiek pieņemts lēmums neveikt kriminālvajāšanu

1. Dalībvalstis nodrošina, ka cietušajiem atbilstīgi viņu lomai attiecīgajā krimināltiesību sistēmā ir tiesības pieprasīt pārskatīt lēmumu neveikt kriminālvajāšanu. Procesuālos noteikumus par šādu pārskatīšanu nosaka valsts tiesību akti.

2. Ja saskaņā ar valsts tiesību aktiem attiecīgajā krimināltiesību sistēmā cietušā loma tiek noteikta tikai pēc pieņemta lēmuma par likumpārkāpēja kriminālvajāšanu, dalībvalstis nodrošina, ka vismaz smagos noziedzīgos nodarījumos cietušajiem ir tiesības pieprasīt pārskatīt lēmumu neveikt kriminālvajāšanu. Procesuālos noteikumus par šādu pārskatīšanu nosaka valsts tiesību akti.

3. Dalībvalstis nodrošina, ka cietušie bez liekas kavēšanās tiek informēti par viņu tiesībām saņemt informāciju un lai cietušie, ja viņi to lūdz, saņemtu pietiekamu informāciju, kas ļauj pieņemt lēmumu par to, vai lūgt pārskatīt lēmumu neveikt kriminālvajāšanu.

4. Ja sākotnējo lēmumu neveikt kriminālvajāšanu ir pieņēmusi augstākā kriminālvajāšanas iestāde, kuras lēmumu saskaņā ar valsts tiesību aktiem nav iespējams pārskatīt, tiesības pārskatīt var izmantot šī pati iestāde.

5. Šā panta 1., 3. un 4. punktu nepiemēro prokurora lēmumam neveikt kriminālvajāšanu, ja šāda lēmuma rezultātā noticis ārpustiesas izlīgums, ciktāl valsts tiesību aktos šāda iespēja ir paredzēta.

12. pants

Tiesības uz aizsardzību atjaunojošās justīcijas pakalpojumu kontekstā

1. Dalībvalstis veic pasākumus cietušo aizsardzībai no sekundāras un atkārtotas viktimizācijas, iebiedēšanas un atriebības, kuri jāpiemēro, sniedzot jebkurus atjaunojošās justīcijas pakalpojumus. Ar šādiem pasākumiem nodrošina, ka cietušajiem, kas ir izvēlējušies piedalīties atjaunojošās justīcijas procesā, ir pieejami droši un lietpratīgi atjaunojošās justīcijas pakalpojumi, ievērojot vismaz šādus nosacījumus:

a) atjaunojošās justīcijas pakalpojumus izmanto tad, ja tie ir cietušā interesēs, ņemot vērā visus drošības apsvērumus, un tie balstās uz cietušā brīvu un apzinātu piekrišanu, ko var atsaukt jebkurā laikā;

b) pirms piekrišanas piedalīties atjaunojošās justīcijas procesā cietušajam sniedz pilnīgu un objektīvu informāciju par procesu un iespējamiem tā iznākumiem, kā arī informāciju par procedūram, kas paredzētas, lai uzraudzītu jebkuras vienošanās izpildi;

c) likumpārkāpējs ir atzinis lietas galvenos apstākļus;

d) visas vienošanās panāk brīvprātīgi, un tās var ņemt vērā turpmākā kriminālprocesā;

e) pārrunas atjaunojošās justīcijas procesos, ja tās nav veiktas publiski, ir konfidenciālas, un tās pēc tam neizpauž, izņemot, ja puses ir piekritušas vai ja to pieprasa valsts tiesību akti saistībā ar sevišķām sabiedrības interesēm.

2. Dalībvalstis atbilstīgos gadījumos sekmē lietu nodošanu atjaunojošās justīcijas dienestiem, tostarp ieviešot procedūras vai pamatnostādnes par šādas nodošanas nosacījumiem.

13. pants

Tiesības uz juridisko palīdzību

Dalībvalstis nodrošina, ka cietušajiem ir piekļuve juridiskajai palīdzībai, ja kriminālprocesā viņiem ir puses statuss. Nosacījumus vai procesuālos noteikumus par to, kā cietušie saņem juridisko palīdzību, nosaka valsts tiesību akti.

14. pants

Tiesības saņemt atlīdzību par izdevumiem

Dalībvalstis saskaņā ar cietušo lomu attiecīgajā krimināltiesību sistēmā cietušajiem, kas piedalās kriminālprocesā, dod iespēju saņemt atlīdzību par izdevumiem, kas radušies sakarā ar viņu aktīvu piedalīšanos kriminālprocesā. Nosacījumus vai procesuālos noteikumus par to, kā cietušie var saņemt atlīdzību, nosaka valsts tiesību akti.

15. pants

Tiesības atgūt īpašumu

Dalībvalstis nodrošina, lai pēc kompetentas iestādes lēmuma atgūstamo īpašumu, kas izņemts kriminālprocesa gaitā, bez kavēšanās atdod cietušajiem, izņemot tad, ja tas vajadzīgs kriminālprocesa nolūkos. Nosacījumus vai procesuālos noteikumus par īpašuma atdošanu cietušajiem nosaka valsts tiesību akti.

16. pants

Tiesības uz lēmumu par kompensāciju no likumpārkāpēja kriminālprocesa gaitā

1. Dalībvalstis nodrošina, ka kriminālprocesa gaitā cietušajam ir tiesības samērīgā laikposmā saņemt lēmumu par kompensāciju no likumpārkāpēja, izņemot, ja valsts tiesību aktos ir noteikts, ka šādu lēmumu jāpieņem citā juridiskā procesā.

2. Dalībvalstis veicina pasākumus, lai mudinātu likumpārkāpējus sniegt cietušajiem atbilstīgu kompensāciju.

17. pants

Cietušā, kas ir citas dalībvalsts iedzīvotājs, tiesības

1. Dalībvalstis nodrošina, ka to kompetentās iestādes var veikt atbilstīgus pasākumus, ar kuriem mazina grūtības, ar ko saskaras cietušais, kura dzīvesvieta ir citā dalībvalstī, nevis tajā, kurā noticis noziedzīgs nodarījums, jo īpaši attiecībā uz procesa organizēšanu. Šim nolūkam tās dalībvalsts iestādes, kurā izdarīts noziedzīgs nodarījums, jo īpaši ir gatavas:

- a) saņemt cietušā liecību tūlīt pēc tam, kad sūdzība par noziedzīgu nodarījumu ir iesniegta kompetentajā iestādē;
- b) pēc iespējas vairāk piemērot noteikumus par videokonferencēm un telefonkonferencēm, kas paredzēti 2000. gada 29. maija Konvencijā par Eiropas Savienības dalībvalstu savstarpējo palīdzību krimināllietās, lai saņemtu liecības no cietušajiem, kuri dzīvo ārzemēs ⁽¹⁾.

2. Dalībvalstis nodrošina, lai cietušie, kuri piedzīvojuši noziedzīgu nodarījumu citās dalībvalstīs, nevis tajā, kurā viņi dzīvo, var iesniegt sūdzību tās dalībvalsts kompetentajām iestādēm, kurā viņi dzīvo, ja viņi to nevar izdarīt dalībvalstī, kurā notika noziedzīgs nodarījums, vai – smaga nodarījuma gadījumā, kā noteikts saskaņā ar minētās dalībvalsts tiesību aktiem, – nevēlas to darīt.

3. Dalībvalstis nodrošina, ka kompetentā iestāde, kurai cietušais iesniedz sūdzību, nekavējoties pārsūta sūdzību tās dalībvalsts kompetentajai iestādei, kurā izdarīts noziedzīgais nodarījums, ja dalībvalsts, kurā sūdzība bija iesniegta, nav īstenojusi savu kompetenci uzsākt procesu.

4. NODAĻA

CIETUŠO AIZSARDZĪBA UN TO CIETUŠO ATZĪŠANA, KURIEM VAJADZĪGA ĪPAŠA AIZSARDZĪBA

18. pants

Tiesības uz aizsardzību

Neskarot aizstāvības tiesības, dalībvalstis nodrošina, ka ir pieejami pasākumi, ar ko cietušos un viņu ģimenes locekļus aizsargā no sekundāras un atkārtotas viktimizācijas, iebiedēšanas un atriebības, tostarp pret emocionāla vai psiholoģiska kaitējuma risku, un ar ko aizstāv cietušo cieņu nopratināšanas un liecības sniegšanas laikā. Vajadzības gadījumā šādi pasākumi ietver arī procedūras, kas cietušo un viņu ģimenes locekļu fiziskai aizsardzībai noteiktas saskaņā ar valsts tiesību aktiem.

19. pants

Tiesības izvairīties no saskarsmes starp cietušo un likumpārkāpēju

1. Dalībvalstis rada nepieciešamos apstākļus, lai varētu izvairīties no cietušo un, vajadzības gadījumā, viņu ģimenes locekļu saskarsmes ar likumpārkāpēju telpās, kur notiek kriminālprocess, ja vien šāda saskarsme nav vajadzīga kriminālprocesa nolūkiem.

2. Dalībvalstis nodrošina, lai jaunās tiesu ēkās cietušajiem būtu atsevišķas uzgaidāmās telpas.

20. pants

Tiesības uz cietušo aizsardzību kriminālizmeklēšanas laikā

Neskarot aizstāvības tiesības un saskaņā ar tiesu iestāžu diskrecijas noteikumiem dalībvalstis nodrošina, ka kriminālizmeklēšanas laikā:

- a) cietušo iztaujāšana notiek bez nepamatotas kavēšanās tūlīt pēc tam, kad kompetentajai iestādei ir iesniegta sūdzība par noziedzīgu nodarījumu;
- b) cietušā iztaujāšanu skaits ir pēc iespējas mazāks, un tās veic tikai tad, ja kriminālizmeklēšanā tās ir obligāti vajadzīgas;

⁽¹⁾ OV C 197, 12.7.2000., 3. lpp.

- c) cietušo var pavadīt tā juridiskais pārstāvis un cietušā izvēlēta persona, ja vien nav pieņemts pamatots pretējs lēmums;
- d) medicīnisko pārbaūžu skaits ir minimāls, un tās tiek veiktas tikai tad, ja tas ir absolūti nepieciešams kriminālprocesa nolūkos.

21. pants

Tiesības uz privātās dzīves aizsardzību

1. Dalībvalstis nodrošina, ka kompetentās iestādes kriminālprocesa laikā var veikt atbilstīgus pasākumus privātās dzīves aizsardzībai, ietverot cietušā personu raksturojošās iezīmes, kas tika ņemtas vērā saskaņā ar 22. pantu paredzētajā individuālajā novērtējumā, un cietušo un viņu ģimenes locekļu attēlus. Turklāt dalībvalstis nodrošina, ka kompetentās iestādes var veikt visus likumīgos pasākumus, ar ko novērš jebkuras tādas informācijas publisku izplatīšanu, kuras rezultātā cietušais bērns varētu tikt atpazīts.

2. Lai aizsargātu cietušo privāto dzīvi, personas neaizskaramību un personas datus, dalībvalstis, ievērojot vārda brīvību un plašsaziņas līdzekļu informēšanu un brīvību, un plurālismu, mudina plašsaziņas līdzekļus veikt pašregulācijas pasākumus.

22. pants

Cietušo individuāls novērtējums, lai noteiktu vajadzību pēc īpašas aizsardzības

1. Dalībvalstis nodrošina, ka cietušie saskaņā ar valsts procedūram laikus saņem individuālu novērtējumu, ar ko tiek apzināta vajadzība pēc īpašas aizsardzības un tiek noteikts, vai un kādā mērā viņi varēs izmantot īpašus pasākumus kriminālprocesa laikā, kā paredzēts saskaņā ar 23. un 24. pantu, tādēļ, ka viņi ir īpaši neaizsargāti pret sekundāru un atkārtotu viktimizāciju, iebiedēšanu un atbiedību.

2. Individuālajā novērtējumā jo īpaši ņem vērā:

- a) cietušā personu raksturojošās iezīmes;
- b) nozieguma veidu vai tā raksturu; un
- c) nozieguma apstākļus.

3. Saistībā ar individuālo novērtējumu īpaša uzmanība tiek pievērsta cietušajiem, kas nozieguma smaguma dēļ ir guvuši ievērojamu kaitējumu, tādos noziegumos cietušajiem, kuri veikti aizspriedumu vai diskriminējošu motīvu dēļ un kuri varētu būt jo īpaši saistīti ar cietušā personu raksturojošām iezīmēm, un cietušajiem, kuru attiecības ar likumpārkāpēju un kuru atkarība

no likumpārkāpēja viņus padara īpaši neaizsargātus. Šajā sakarā pienācīgi ņem vērā no terorisma, organizētās noziedzības, cilvēktirdzniecības, vardarbības dzimuma dēļ, vardarbības tuvās attiecībās, seksuālas vardarbības, ekspluatācijas cietušos vai naida motivētos noziegumos cietušos un cietušos ar invaliditāti.

4. Piemērojot šo direktīvu, uzskata, ka cietušajiem bērniem ir īpašas aizsardzības vajadzības, jo viņi ir neaizsargāti pret sekundāru un atkārtotu viktimizāciju, iebiedēšanu un atbiedību. Lai noteiktu, vai un kādā mērā viņiem būtu jāizmanto īpaši pasākumi, kas paredzēti saskaņā ar 23. un 24. pantu, cietušie bērni saņem individuālu novērtējumu, kā paredzēts šā panta 1. punktā.

5. Individuālā novērtējuma apjomu var pielāgot atbilstīgi nozieguma smagumam un cietušajam nodarītā acimredzamā kaitējuma apmēram.

6. Individuālo novērtējumu veic, cieši iesaistot cietušos, un tajā ņem vērā viņu vēlmes, tostarp, ja viņi nevēlas izmantot īpašos pasākumus, kas paredzēti 23. un 24. pantā.

7. Ja būtiski mainījušies elementi, kas ir individuālā novērtējuma pamatā, dalībvalstis nodrošina, ka to atjaunina visa kriminālprocesa laikā.

23. pants

To cietušo tiesības uz aizsardzību kriminālprocesa laikā, kuriem ir vajadzīga īpaša aizsardzība

1. Neskarot aizstāvības tiesības un saskaņā ar tiesu iestāžu diskrecijas noteikumiem dalībvalstis nodrošina, ka cietušie, kas izmanto īpašus pasākumus, kuri ir apzināti 22. panta 1. punktā paredzētā individuālā novērtējuma rezultātā, var izmantot pasākumus, kas paredzēti šā panta 2. un 3. punktā. Individuālā novērtējuma rezultātā iecerētu īpašu pasākumu nedara pieejamu, ja operatīvi un praktiski šķēršļi to neļauj izdarīt vai ja ir neatliekama vajadzība iztaujāt cietušo un tā nedarīšana varētu kaitēt cietušajam vai kādai citai personai vai varētu skart procesa gaitu.

2. Saskaņā ar 22. panta 1. punktu identificētiem cietušajiem, kam vajadzīga īpaša aizsardzība, kriminālizmeklēšanas laikā dara pieejamus šādus pasākumus:

- a) cietušā iztaujāšana tiek veikta telpās, kas paredzētas un piemērotas šim nolūkam;
- b) cietušā iztaujāšanu veic šim nolūkam apmācīti speciālisti vai ar viņu starpniecību;

- c) cietušā iztaujāšanas vienmēr veic viena un tā pati persona, ja vien tas nav pretrunā ar labu tiesvedības praksi;
- d) no seksuālās vardarbības, vardarbības dzimuma dēļ, vardarbības tuvās attiecībās cietušo personu iztaujāšanas vienmēr, ja cietušais to vēlas un ar noteikumu, ka tas neskar kriminālprocesa norisi, veic tā paša dzimuma persona, ja vien iztaujāšanu neveic prokurors vai tiesnesis.

3. Saskaņā ar 22. panta 1. punktu identificētiem cietušajiem, kam vajadzīga īpaša aizsardzība, tiesas procesa laikā ir pieejami šādi pasākumi:

- a) pasākumi, lai izvairītos no vizuāla kontakta starp cietušajiem un likumpārkāpējiem, tostarp liecības sniegšanas laikā, izmantojot piemērotus līdzekļus, tostarp atbilstīgu komunikācijas tehnoloģiju;
- b) pasākumi, lai cietušo tiesas zālē varētu uzklaustīt bez viņa klātbūtnes, jo īpaši izmantojot piemērotu komunikācijas tehnoloģiju;
- c) pasākumi, lai nepieļautu nevajadzīgu iztaujāšanu par cietušā privāto dzīvi, kas nav saistīta ar noziedzīgo nodarījumu; un
- d) pasākumi, lai lietu izskatītu slēgtā tiesas sēdē.

24. pants

Cietušo bērnu tiesības uz aizsardzību kriminālprocesa laikā

1. Ja cietušais ir bērns, dalībvalstis papildus 23. pantā paredzētajiem pasākumiem nodrošina, ka:
- a) kriminālizmeklēšanas laikā visas cietušā bērna iztaujāšanas var ierakstīt audiovizuāli un šādus ierakstus var izmantot kā pierādījumu kriminālprocesā;
- b) saskaņā ar cietušo lomu attiecīgajā krimināltiesību sistēmā kompetentās iestādes cietušajiem bērniem ieceļ īpašu pārstāvi kriminālizmeklēšanas un procesa laikā, ja saskaņā ar attiecīgās valsts tiesību aktiem personām, kam ir vecāku atbildība, interešu konflikts starp tām un cietušo liedz pārstāvēt šo cietušo bērnu vai ja cietušais bērns ir bez pavadona, vai ir nošķirts no savas ģimenes;
- c) ja cietušajam bērnam ir tiesības uz advokātu, viņam ir tiesības uz juridisko padomu un pārstāvību viņa paša vārdā

tādos procesos, kuros pastāv vai var pastāvēt interešu konflikts starp cietušo bērnu un personām, kam ir vecāku atbildība.

Procesuālos noteikumus par audiovizuālajiem ierakstiem, kas minēti pirmās daļas a) apakšpunktā, un to izmantošanu nosaka valsts tiesību akti.

2. Ja bērna vecums nav skaidrs un ja ir pamats domāt, ka cietušais ir bērns, tad, piemērojot šo direktīvu, pieņem, ka cietušais ir bērns.

5. NODAĻA

CITI NOTEIKUMI

25. pants

Speciālistu apmācība

1. Dalībvalstis nodrošina, ka ierēdņi, kas varētu nonākt saskarsmē ar cietušajiem, piemēram, policijas darbinieki un tiesu personāls, saņem gan vispārīgu, gan specializētu apmācību tādā līmenī, kas ir atbilstīgs saskarsmei ar cietušajiem, lai palielinātu viņu izpratni par cietušo vajadzībām un ļautu viņiem izturēties pret cietušajiem objektīvi, ar cieņu un profesionāli.
2. Neskarot tiesu neatkarību un atšķirības tiesu iestāžu organizācijā Savienībā, dalībvalstis pieprasa, lai par kriminālprocesā iesaistīto tiesnešu un prokuroru apmācību atbildīgās personas viņiem nodrošinātu iespēju piedalīties gan vispārējā, gan specializētā apmācībā, lai palielinātu tiesnešu un prokuroru izpratni par cietušo vajadzībām.
3. Pienācīgi cienot juridisko profesiju neatkarību, dalībvalstis iesaka personām, kas ir atbildīgas par juristu apmācību, piedāvāt gan vispārēju, gan specializētu apmācību, lai uzlabotu juristu izpratni par cietušo vajadzībām.
4. Dalībvalstis, izmantojot savus publiskos dienestus vai finansējot cietušo atbalsta organizācijas, veicina tādas ierosmes, kuru rezultātā tiem, kas sniedz cietušo atbalsta un atjaunojošās justīcijas pakalpojumus, nodrošina piemērotu apmācību tādā līmenī, kas ir atbilstīgs saskarsmei ar cietušajiem, un ievēro profesionālos standartus, lai nodrošinātu, ka šādus pakalpojumus sniedz objektīvi, ar cieņu un profesionāli.
5. Saskaņā ar veicamajiem pienākumiem un tās saskarsmes veidu un būtību, kādā speciālists nonāk ar cietušajiem, apmācības mērķis ir pilnveidot speciālista spēju atpazīt cietušos un izturēties pret viņiem ar cieņu, profesionāli un bez diskriminācijas.

26. pants

Dienestu sadarbība un koordinācija

1. Dalībvalstis veic piemērotas darbības, lai veicinātu sadarbību starp dalībvalstīm nolūkā uzlabot cietušo piekļuvi tiesībām, kas noteiktas šajā direktīvā, un saskaņā ar valsts tiesību aktiem. Šādas sadarbības mērķis ir vismaz:

- a) apmainīties ar paraugpraksi;
- b) konsultēties atsevišķās lietās; un
- c) palīdzēt Eiropas tīkliem, kas nodarbojas ar jautājumiem, kuri tieši attiecas uz cietušo tiesībām.

2. Dalībvalstis veic atbilstīgas darbības, tostarp ar interneta starpniecību, lai uzlabotu informētību par šajā direktīvā izklāstītajām tiesībām, mazinātu viktimizācijas risku un līdz minimumam samazinātu noziedzības negatīvo ietekmi un sekundārās un atkārtotās viktimizācijas, iebiedēšanas un atriebības risku, jo īpaši pievēršoties tādām riska grupām kā bērni, no vardarbības dzimuma dēļ un no vardarbības tuvās attiecībās cietušie. Šāda darbība var aptvert informētības un izpratnes veicināšanas kampaņas un pētniecības un izglītības programmas, vajadzības gadījumos sadarbojoties ar attiecīgajām pilsoniskās sabiedrības organizācijām un citām ieinteresētajām personām.

6. NODAĻA

NOBEIGUMA NOTEIKUMI

27. pants

Transponēšana

1. Dalībvalstīs stājas spēkā normatīvie un administratīvie akti, kas vajadzīgi, lai izpildītu šīs direktīvas prasības līdz 2015. gada 16. novembrim.

2. Kad dalībvalstis pieņem minētos noteikumus, tajos ietver atsauci uz šo direktīvu vai arī šādu atsauci pievieno to oficiālai publikācijai. Dalībvalstis nosaka to, kā izdarīt šādu atsauci.

28. pants

Datu un statistikas paziņošana

Dalībvalstis līdz 2017. gada 16. novembrim un pēc tam reizi trijos gados dara Komisijai zināmus pieejamos datus par to, kā cietušie ir piekļuvuši tiesībām, kas noteiktas šajā direktīvā.

29. pants

Ziņojums

Komisija līdz 2017. gada 16. novembrim sniedz ziņojumu Eiropas Parlamentam un Padomei, izvērtējot, cik lielā mērā dalībvalstis veikušas pasākumus, kas vajadzīgi, lai izpildītu šo direktīvu, tostarp to pasākumu aprakstu, kas veikti saskaņā ar 8., 9. un 23. pantu, vajadzības gadījumā pievienojot likumdošanas priekšlikumus.

30. pants

Pamatlēmuma 2001/220/TI aizstāšana

Ar šo Pamatlēmums 2001/220/TI tiek aizstāts attiecībā uz dalībvalstīm, kas piedalās šīs direktīvas pieņemšanā, neskarot dalībvalstu pienākumus attiecībā uz transponēšanas termiņu valstu tiesību aktos.

Attiecībā uz dalībvalstīm, kas piedalās šīs direktīvas pieņemšanā, atsauces uz minēto pamatlēmumu uzskata par atsaucēm uz šo direktīvu.

31. pants

Stāšanās spēkā

Šī direktīva stājas spēkā nākamajā dienā pēc tās publicēšanas Eiropas Savienības Oficiālajā Vēstnesī.

32. pants

Adresāti

Šī direktīva ir adresēta dalībvalstīm saskaņā ar Līgumiem.

Strasbūrā, 2012. gada 25. oktobrī

Eiropas Parlamenta vārdā –
priekšsēdētājs
M. SCHULZ

Padomes vārdā –
priekšsēdētājs
A. D. MAVROYIANNIS